

Sundsvalls Natur- och Friluftspan

Remiss

Synpunkter från Medelpads Botaniska Förening och Sundsvalls Mykologiska Sällskap 30 december 2016

Faktadeln sidan 40 -221

Natur- och friluftspanen blir ett komplement till kommunens översiktsplan.

Sidan 44 nämns invasiva arter bland annat lupiner. Här borde finnas gul ruta med förslag till konkreta åtgärder för att få bukt med lupinerna som nu börjar sprida sig från vägkanterna in i våra finaste ängsområden!

Sidan 59 nämns kommunens skyddade område, Kälsta naturminne, och den högt rödlistade blomman rysk drakblomma som är kommunens nationellt mest sällsynta och hotade vilda blomma. Enligt skötselplanen som stadsbyggnadskontoret tog fram på 1990-talet ska störning ske på växtlokalen med jämna mellanrum för att motverka igenväxning. Detta är en helt nödvändig åtgärd för att rysk drakblomma inte ska dö bort!

Sidan 55 nämns kalkstråk från Jämtland utmed Indalsälvens södra sida och på sidan 57 sägs att inslaget av kalkmark är ringa förutom på norra Alnön. Skrivningen kanske kunde ändras lite grand. Faktum är nämligen att rätt stora områden i kommunens västra delar är påverkade av jämtlandskalk. Den kalkkrävande orkidén guckusko växer som exempel på Indalsälvens nordöstra sida. Holmsjön, vår största sjö, har högt PH-värde och är inte påverkad av försurning. Ängsmarker ex vid Fagerviken i Holm har en kalkgynnad flora med exempelvis darrgräs. Kalkgynnade växter finns i Ljungandalen ända mer mot Matforstrakten. Vi har inlandsisen att tacka för kalken som isen släpade ner från kalkplattan kring Storsjön till Medelpad!

Sidan 79 har skrivningar om "Ängs och hagmarker". Ett utmärkt konkret förslag finns i gul ruta om att Sundsvalls kommun tar fram en handlingsplan utifrån den ängsinventering som biologen Stefan Grundström gjorde 2014 på norra Alnön och 2015 i södra delen av kommunen. Gamla gräsmarker hyser inte bara sällsynta ängsblommor utan även färggranna ängssvampar liksom fjärilar och andra insekter samt annan biologisk mångfald. På den kalkrika norra delen av Alnön liksom på Långharsholmen finns nära hälften av våra kvarvarande fina ängsmarker med bland annat mnemosynefjärilen, vår landskapsfjäril.

Sidan 85 anges stråket med lövskogar från norra Alnön och Indalsälvens delta och upp mot Jämtgränsen. Här finns bland annat förutsättningar att få tillbaka en fast stam av vitryggig hackspett. Mycket intressant förslag. Här bör ingen markägare tvingas plantera gran längs älven utan lövskogs-skötsel vore utmärkt. Vissa partier ex fina ravinområden bör biotopskyddas där lövskogen får bli riktigt gammal.

Sidan 87 nämns att snok finns. Naturskyddsföreningen hade upprop om snok för cirka tjugo år sedan och enda rapporten kom från bonde i södra Njurunda som hade snok i sin gödselstack. SCA gynnar idag snok i Njurunda Mångfaldspark genom flisstackar vilket borde nämnas.

Sidan 88 anges att "sundsvallsviolen återfanns först vid Norra Stadsberget". Det stämmer inte, första fyndet gjordes 1824 av Lars Levi Laestadius vid Siljeberget i Selånger. På samma sida anges "orkidén norna är mycket sällsynt, kanske utdöd.... Norna har aldrig noterats i Sundsvalls kommun.

Sidan 89 nämns ask i sydväxtbergen men det handlar i så fall om spridning från park i närheten. Nordligaste naturliga förekomsten av vild ask i Sverige är vid Hornslandet.

Sidan 109 talas om vandringsturism som är en snabbt växande näringsgren. Pilgrimsleden från Selånger till Trondheim är redan på väg att bli en turistmagnet.

Sidan 114 föreslås leder för terrängridning vilket är jättebra mot bakgrund av ett genusperspektiv. Det är mest tjejer som rider och de har hittills inte alla fått samma prioritet som killarna när det gäller kommunala satsningar.

Sidan 115 finns ett stycke om bär- och svampplockning som trevlig och nyttig och hälsosam fritidsverksamhet. Sundsvalls Mykologiska Sällskap har sedan 1970 ordnat populära svamputflykter i skogarna kring bostadsområden i Sundsvall. Samt även inventerat svampfloran som är viktig för nedbrytning av skogens ved och förna och även för att ge träd och andra högre växter vatten och näringsämnen genom den så kallade svamproten (mykorrhizan). En vanlig skog i Sundsvall kan ha upp till 1.5 miljoner trädrotter per kvadratmeter som är hopväxta med det ytterst finmaskiga svampnätet som fullständigt genomsyrrar skogsmarken. En mycket viktig ekosystemtjänst!

Sidan 117 anges att "Tre större områden är av nationellt intresse för rörligt friluftsliv och därför avgränsade som riksintressen: Indalsälvens dalgång, nedre Ljungandalen och yttre Njurundakusten med Bremön". I gul ruta finns förslag om att utveckla friluftsliv och naturturism i Ljungans dalgång. Vi menar att även Indalsälvens dalgång bör lyftas fram mer för friluftsliv och naturturism. Indalsleden beskrivs på sidan 125 dock utan konkreta förslag till satsningar.

Länsstyrelsen lät göra en särskild utredning på 1980-talet med väldigt konkreta satsningar på att lyfta fram Indalen. Många av förslagen är nu genomförda. Nu skulle behövas en ny indalenuitredning med konkreta, framtidsinriktade förslag. Indalen har många pärlor och sevärdheter: Gudmundstjärn, Vättaberget, Trollbyn i Järkvissle, Thaipaviljongen i Utanede + många naturreservat. Dalgången är en av landets pampigaste dalar utanför fjällen. Många fler turister än idag borde kunna välja Indalen när de åker mot fjällvärlden.

På sidan 194-200 finns utförlig och bra beskrivning av Indalens dalgång. Indalens friluftsvärden beskrivs längre fram i planen och på sidorna 218-220 där Indalen pekas ut som riksintresse för friluftsliv och naturvård. Ett naturum vid R86 i Liden vore en bra satsning där information kunde ges om Indalens alla sevärdheter. Tidigare kommunalrådet Christer Berglund angav i debattartikel att Indalen är en "oslipad diamant" vad gäller friluftsliv, turism och regional utveckling. Det borde vara dags att slipa diamanten!

På sidan 118-119 beskrivs skogar med stora kulturella och sociala värden som kallas "sociotoper". Sju särskilda upplevelsevärden tas upp bland annat "artrikedom och naturpedagogik" samt "aktivitet och utmaning". Många naturintresserade Sundsvallsbor gillar att gå på upptäcksfärd i naturen och finna intressanta blommor, fåglar, svampar, fjärilar och andra arter. Förutom motion så är just själva upptäckarglädjen en stark motivation för dessa naturvänner. Ofta är man ute i grupper, inventerar och "upptäcker" tillsammans ovanliga arter.

Kartan på sidan 118 visar "sociotoper" runt Sundsvalls tätort. Det blir lätt en fokusering på Sidsjön, Norra Berget och naturområden i centrala Sundsvall. Men vi bör inte glömma bort "sociotoper" även runt bostadsområden i Indal, Liden, Matfors, Stöde och andra mindre tätorter runt om i kommunen. På sidan 120 nämns sådana bostadsnära naturområden runt kommunens mindre tätorter. Det finns idag en bred politisk majoritet att lyfta och stärka just kommunens ytterområden och denna målsättning borde kanske även återspeglas i Natur- och Friluftsplänen.

På sidan 126 finns rubrik "Föreningarnas betydelse för friluftslivet" samt uppgift att detta avsnitt ska skrivas till i den slutliga versionen.

Breda nätverk liksom ett brett folkligt engagemang ligger i tiden och är viktiga för lyckade resultat och för politiskt genomslag. Det är ett faktum att Sundsvall länge haft ett mycket starkt föreningsliv inte bara inriktat mot friluftsliv utan även mot utforskandet av kommunens biologiska mångfald. Längre var Naturskyddsföreningen ensam bland kommunens naturföreningar. Men numera finns mycket livaktiga föreningar som studerar och inventerar den biologiska mångfalden i varenda skrymsle i kommunens alla byar: Medelpads Botaniska Förening, Medelpads Ornitologiska Förening, Sundsvalls Geologiska Sällskap, Sundsvalls Mykologiska Sällskap. Sundsvalls kommun har även kört igång ett särskilt Natur- och Friluftsråd där kommunens alla natur- och friluftsföreningar träffas och diskuterar gemensamma frågor. Med rätt utformning och fokusering på intressanta frågor som berör och engagerar föreningarna kan Natur- och Friluftsrådet framöver bli en positiv faktor som viktig informationskälla till våra beslutande politiker.

I faktadelen borde även nämnas de stora insatser som Rolf Lidberg och Håkan Lindström med hjälp av hundratals naturvänner gjort sedan 1950-talet för dokumentation av kärlväxter och naturtyper i alla kommunens byar och som resulterat i faktarik och vacker landskapsflora år 2010. När landskapsfloran släpptes vid festlig sammankomst på Norra Berget 2010 fanns gratulanter på plats från när och fjärran. Floraväktarna Gösta Åslund och Olof Svensson har även i decennier lett en detaljerad inventering och kontroll av rödlistade kärlväxters förekomster inom Sundsvalls kommun. Rapportering har skett till Artportalen vid Sveriges Lantbruksuniversitet i Uppsala.

Praktverket Medelpads Flora innehåller utförliga beskrivningar av just de för Sundsvalls kommun typiska ekosystemen såsom raviner och sydväxtberg som även nämns i remissutgåvan av Natur- och Friluftsplänen. Uppgifterna i Medelpads Flora är numera inmatade i Artportalen vid SLU. Stora, detaljerade och värdefulla inventeringar av kommunens natur har även senaste decennierna utförts av Länsstyrelsens och Skogsstyrelsens kunniga personal vilket bör nämnas i faktadelen.

Sidan 127-137 har beskrivning av natur- och friluftsliv i de gamla sockendelarna från Alnö till Liden och Stöde. En utmärkt form av hembygdskunskap för Sundsvallsborna. Men här borde gula rutor kunna placeras in vid kommande revideringar av planen där konkreta förslag till satsningar läggs in i bred samverkan med boende och föreningar ute i våra gamla sockendelar. Bland våra hembygdsföreningar finns en djup kunskap om hembygdens natur, kultur och friluftsvärden.

Sidan 138 talas om borttagande av gran i sydväxtbergen. Detta är en viktig naturvårdsåtgärd framöver. Hassel och sydliga trädslag liksom en sydkandinavisk biologisk mångfald i övrigt som finns i våra klimatiskt varma sydberg hotas att försvinna när granen inte längre hålls efter av bete och brand. Sundsvalls kommun har gjort fina insatser med borttagande av gran vid bland annat Döviksberget och Norra Stadsberget. Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen har gjort liknande insatser vid Siljeberget och Vattjomåsen.

På sidan 141 finns en gul åtgärdsruta med text: "Samla ihop följ upp data över våra ädellövträd plus hassel". Biologen Annika Carlsson var anställd på stadsbyggnadskontoret under några år på 1990-talet och inventerade då hasselförekomster inom Sundsvalls kommun. Den inventeringen bör finnas kvar i sbk-arkivet. Hassel är intressant även mot bakgrund av succesivt varmare klimat som troligen leder till att hasseln expanderar ut i landskapet igen. Vissa tendenser finns redan vid flera sydväxtberg, bland annat vid Hattberget i Liden, att hasseln redan börjar sprida sig utför bergssluttningarna. Ek och lönn verkar även börja sprida sig sakteliga ut i landskapet.

Vi tycker att tydlig konkret målsättning bör skrivas in i gula rutan på sidan 141 om inventering + framtagande av en plan så att fler sydberg i framtiden rensas på gran, givetvis genom samarbete mellan kommunen, Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen. Kanske i form av framtida LONA-projekt?

Sidan 145 och framåt behandlar sjöar, vattendrag, raviner och deltan. Just raviner är jämte sydväxtberg typiska för kommunen. Gråalskogen tas även upp. Här bör historiken beaktas. Raviner och kustskogarna exempelvis på norra Alnön var tidigare öppna betade och slåtrade områden som idag växt igen. Om inget görs tar granen över så småningom. Vissa särskilt värdefulla avsnitt bör givetvis skyddas som exempelvis Slädabäcken och en del raviner. Längs Njurundakusten har ett långt kustavsnitt från Junibosand till hälsingegränsen med bland annat artrika strandområden redan skyddats i flera reservat och mångfaldsparken.

Lövskogbruk är en garanti för att granen hålls tillbaka. Vad gäller norra Alnön och Tynderölandet finns en gammal överenskommelse mellan Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen att markägare som avverkat inte behöver återplantera med gran, man vill istället gynna lövskogsskötsel i dessa biologiskt rika områden.

Sidan 149-150 innehåller fakta om jordbrukslandskapet och ängsmarkerna i kommunen. Där sägs att norra Alnön + Långharsholmen hyser hälften av kommunens totala areal av kvarvarande ängs- och hagmarker. En del fina ängar är klassade som riksintressen bland annat Högänge i Vigge och Rigåsen i Liden. Vore kanske bra med skrivning rent allmänt om att alla goda krafter verka för höjning av miljöstöden till lantbrukare som har betesdjur liksom mer satsning på upphandling av mer av närproducerade livsmedel.

Sidan 151-153 finns fakta om kommunens våtmarker (myrar, stränder, övriga våta marker). Sundsvall hyser fem myrområden som är skyddade i nationell myrskyddsplan: Stor-Lomsjömyran och Bengtsmyran och Billmyran som just blivit reservat. Vi har tidigare påtalat risken för att Mäckelmyran i Njurunda skadas av vägdragning intill myren och av dränering.

På sidan 216 finns i gul åtgärdsruta "Förslag på blivande kommunala reservat" och där nämns bland annat: "Den värdefulla och tätortsnära ängsmarken i Hällom". Vi tillstyrker varmt detta förslag. Ängsbackarna i Hälloms by är kommunens finaste lokal för vårbloomor. Här finns även en fin flora och fauna i övrigt. Reservat med skötselplan skulle bli en garanti för att områdets naturvärden bibehålls i framtiden. Sjäva ägandet kan vara kvar hos nuvarande markägare som är naturintresserad eller övergå till kommunen. Ängsbackarna ingår i större område som är livligt frekventerat av skolklasser, förskolebarn och boende i närheten. Tyvärr blåste Svenska kyrkans Rioreservat "Selånger gammelskog" ner häromåret.

På sidan 226 talas om riktade inventeringar och uppskattning av populationer under längre tidsperioder för särskilt hotade och intressanta arter. Sådana uppföljningar bör kunna ske i positivt samarbete med Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen. Då får man ett bevis/kvitto på hur utvecklingen ser ut för de mest intressanta och hotade arterna i kommunen exempelvis vissa fjärilar, kärlväxter, svampar och arter inom andra artgrupper. Mnemosynefjärilen på norra Alnön verkar exempelvis ha en nedgångsfas under senare år. Blomman finnögökontröst och svampen dadelvaxskivling har under många år minskat är nu på väg att dö bort på ängen i Vigge. När man får bevis på sådan negativ utveckling bör fältinsatser göras för att rädda kvar arten i vår kommun. Just nu är exempelvis rysk drakblomma illa ute i kommunala naturminnet i Stöde.

Allmän faktadel sidan 229-281

Här finns en katalog med uppgifter och data om naturens läkande effekt, vikten av att

motionera, lagar, sektorsansvar, naturturism mm.

Bilagor, sidorna 283-326

Här finns uppgift om bland annat EU-direktiv, svenska miljömålen, sydväxtberg i Sundsvall, ängs- och hagmarker i Sundsvall. En naturtyp som lätt glöms bort är alla våra slåttade vägkanter som under sommaren kan uppvisa en underbart vacker mångfald av blommor, fjärilar och annan mångfald. På norra Alnön och i kommunens västra delar där marken är mer kalkrik blir vägkanterna särskilt fina och artrika. Det borde finnas i planen något förslag till Trafikverket att låta inventera och även ha senare slätter i dessa särskilt prunkande vägkanter.

På sidorna 326-327 finns "Referenser" till böcker, tidskrifter, rapporter, kommunala dokument, hemsidor, artiklar, broschyrer. Bland böcker borde Medelpads Flora (2010) skrivas in. Bland hemsidor borde kanske de lokala naturföreningarnas och Friluftorganisationernas hemsidor skrivas in.

Strategidel

Visioner, mål, strategier och åtgärder (särskilt dokument på 20 sidor)

Strategidelen är viktigare än faktadelen. Den beslutas nämligen av kommunfullmäktige. Strategidelen bygger dock på faktadelen. De ska aktualiseras och uppdateras vid varje mandatperiod (vart fjärde år) och revideras vid behov. På framsidan finns bland annat bild på mnemosynefjäril.

På sidan 7 föreslås utbildning av alla politiker i kf och berörda nämnder i samband med varje mandatperiod. Det är en bra åtgärd, risken är annars att nästan ingen politiker läser planen och bryr sig om de frågor som planen tar upp.

På sidan 8 i strategidelen föreslås bland annat åtgärd att "förvaltningarna bildar en tjänstemannagrupp bestående av representanter från de olika förvaltningarna där olika frågor om naturvård och friluftsliv lyfts och utvecklas." En sådan grupp är enligt vår mening för att undvika onödiga låsningar.

På sidan 11 står strategimål om att "sköta parker på ett sätt som gynnar friluftsliv och biologisk mångfald. Här finns enligt vår mening mycket att göra. Parkerna bör inventeras av en kunnig biolog, områden på magra marker med exempelvis ängsartad flora och fauna bör letas fram och om möjligt hävdas som ängsmark genom slätter bara en gång på sensommaren och en gång på hösten.

Medelpads Botaniska Förening hade häromåret en vandring i parkområden med förre stadsträdgårdsmästaren. Vi kunde konstatera att flera områden hyste magra gräsytor med intressanta kärlväxter och även vackra ängssvampar såsom vaxskivlingar. Vissa kommuner har tagit fram särskilda parkplaner ex Uppsala där man bland annat betonar vikten av ett rikt växt och djurliv.

På sidan 12 talas om riktade insatser mot grupper som har svårt att själva ta sig ut i naturen exempelvis handikappade och nya svenskar. Sundsvalls Mykologiska Sällskap och Jeanette Södermark har haft vandringar med invandrare och lärt ut våra vanligaste matsvampar.

På sidan 15 anges strategimål om att stödja och uppmuntra kommunens föreningar

som håller på med natur- och friluftsliv samt visa föreningarna uppskattning för deras verksamhet. Det låter jättebra!

Medelpads Botaniska Förening
Eva Sundin

Sundsvalls Mykologiska Sällskap
Jeanette Södermark